

door een idealisme gedreven rationeel beter beheersen van onze maatschappelijke noden. Dat zou geen vooruitgang betekenen in de 19e eeuwse zin, maar een toenemende potentiëring misschien: een verdiept bewustzijn als tegenwicht van het verhoogde technische gevaar. Het besef, dat wij daarbij, niet meer dan vroeger of waarschijnlijk later, reden hebben om te denken, dat wij op het scherp van het mes leven, zal ons behoeden voor zelfoverschatting hetzij in de richting van het zich op de borst slaan over de vooruitgang hetzij in die van het klagen over de neergang.

Slotopmerking van Prof. Bouman

Niet om het laatste woord te hebben, maar ter afsluiting van een korte discussie, wil ik nog even vaststellen, dat ik de heer Schöffers niet op het terrein van het levensbeschouwelijke heb willen "lokken". Mijn vragen brachten hem slechts tot een antwoord, dat evenals het "Naschrift" van mijn boek, wel op het gebied der zingeving moest komen, hetgeen het wereldbeschouwelijke impliceert.

Het zou mij niet verwonderen als mijn geachte opponent in *dit* opzicht dichter bij mij stond dan hij vermoedt. Ten volle aanvaard ik de door hem geopperde mogelijkheid van "een door een idealisme gedreven rationeel beter beheersen van onze maatschappelijke noden". Ons idealisme kan echter verschillend gekleurd zijn. Trouwens over het "rationeel beheersen" valt wel het nodige te zeggen. Ik citeer slechts R. Niebuhr's *Moral man and immoral society* (1947, p. XVI): "The world of history, particularly in man's collective behavior, will never be conquered by reason, unless reason uses tools, and is itself driven by forces which are not rational".

Venster op het buitenland

ISRAËL

Afdeling voor Sociologie van de Hebreeuwse Universiteit

Van de verschillende instellingen, die zich in Israël bezig houden met sociaal-wetenschappelijk onderzoek moet als een van de belangrijkste zeker genoemd worden de Afdeling voor Sociologie van de Hebreeuwse Universiteit in Jerusalem. Een onlangs verschenen rapport over de onderzoeksactiviteiten van de afgelopen vijf jaren¹⁾ is dan ook een goede aanleiding om er hier enige opmerkingen aan te wijden.

De afdeling, waar aanvankelijk Martin Buber aan het hoofd stond, wordt sinds 1951 geleid door Dr. S. N. Eisenstadt. Tegenwoordig is de afdeling ondergebracht in de faculteit der sociale wetenschappen, de Eliezer Kaplan School voor Economie en Sociale Wetenschappen.

Sinds 1949 wordt een uitgebreid programma van sociale onderzoeken uitgevoerd. Van het begin af aan heeft bij al deze onderzoeken steeds een tweeledig doel voor ogen gestaan, n.l. dat zij zowel praktische als theoretische waarde zouden hebben. De problemen in Israël zijn nog zo

omvangrijk, dat ook de universiteit moet worden ingeschakeld bij het vinden van oplossingen. En probleem nummer één is wel dat van de enorme toevloed van immigranten, die de jonge staat sinds de onafhankelijkheid in 1948 heeft moeten verwerken.

Van de omvang van deze toevloed krijgt men enigszins een idee wanneer men bedenkt, dat de Joodse bevolking zich van 1948 tot heden verdrievoudigd heeft: van bijna een half miljoen tot ongeveer anderhalf miljoen zielen. Van deze nieuwe immigranten behoren ongeveer de helft tot de z.g. oriëntalide Joden, afkomstig uit Noord-Afrika, Yemen en nog een groot aantal andere Oosterse landen. De problemen, die door deze massale immigratie worden opgeroepen vormen een uitdaging, waarmee ook de sociale wetenschappen geconfronteerd worden.

Zo was het eerste grote onderzoek-project dan ook een onderzoek naar de inpassing van de nieuwe immigranten in de Israëliësche samenleving. Bij dit eerste project werd o.a. aandacht besteed aan de motieven tot migratie en de bereidheid tot verandering in verband met de mate van aanpassing aan de nieuwe omgeving. Op grond hiervan kon een typologie van gezinnen van immigranten opgesteld worden.²⁾

Tot de eerste onderzoek-projecten behoorde ook een onderzoek naar de jeugdbeweging.³⁾ Verder vond een onderzoek plaats naar de sociale structuur van een aantal beroepen in Israël; uitgaande van enkele hypothesen van Parsons wil men komen tot een sociologische typologie van beroepsrollen. Helaas bestaan over deze onderzoeken op 't ogenblik alleen nog maar publicaties in het Hebreeuws.

Een ruimere financiële steun van verschillende overheids- en andere instanties maakte onderzoeken op grotere schaal mogelijk. Een tweede fase van onderzoeken kon nu beginnen. Bestaande onderzoeken werden voortgezet en nieuwe projecten ter hand genomen.

Ook in deze tweede fase van onderzoeken staat de bestudering van de immigratie-problemen weer bovenaan. De serie van immigratie-studies is vooral toegespitst op "reference group behaviour", communicatie-processen en leiderschap.⁴⁾ Door deze drie gezichtspunten ook in hun onderling verband te bestuderen hoopt men dieper in de problemen door te dringen. Het project bestaat uit een groot aantal deelonderzoeken. Zo wordt de aanpassing van de immigranten in verschillende soorten nederzettingen bestudeerd, de politieke activiteiten van immigranten nagegaan, de immigranten-leiders en de culturele absorptie nader onder de loupe genomen. Ook de betekenis van de "ethnische" verenigingen (Landmannschaften), o.a. bestudeerd door middel van inhouds-analyse van een aantal niet-Hebreeuwse dagbladen, de selectie van de politieke élite, de communicatie tussen élite en publiek, de "vrijwillige" verenigingen, en de immigranten-jeugd zijn onderwerp van onderzoek.

De meeste van deze onderzoeken zijn nog niet afgesloten. Van enkele zijn echter de voorlopige resultaten reeds in rapporten neergelegd en voor een deel zelfs in het Engels gepubliceerd.⁵⁾ Een voorlopige samenvatting van de belangrijkste uitkomsten verkregen uit verschillende onderzoeken en suggesties voor verder onderzoek zijn aan te treffen in Esenstadt's boek "The Absorption of Immigrants".⁶⁾

Dit boek verdient alle aandacht. Het behandelt niet, zoals de meeste

immigratie-studies, slechts één of enkele aspecten, maar poogt de verschillende inzichten over de inpassing van immigranten in een theoretisch kader samen te vatten. Belangrijk is vooral, dat het boek duidelijk maakt, dat het niet aangaat om van *de* aanpassing van *de* immigrant te spreken. De processen, die moeten leiden tot een volledig opnemen van de immigrant in de nieuwe samenleving spelen zich af op verschillende niveau's en in verschillende sferen. Deze processen lopen vaak niet parallel. Ook blijkt, dat de motieven, de ondervonden frustraties, de verwachtingen en de mate waarin deze verwachtingen gerealiseerd kunnen worden alle factoren zijn, die de mate van inpassing mede bepalen.

Veel is nog onduidelijk gebleven en bepaalde relaties en verschijnselen zullen door empirisch onderzoek nog opgehelderd moeten worden. De grote verdienste van het boek is echter, dat het gebruik makende van de moderne inzichten en begrippen ontwikkeld door de algemene sociologie en sociale psychologie een eerste stap is op weg naar een algemene theorie van immigratie-verschijnselen.

Een andere belangrijke publicatie over immigratie-problemen, waaraan ook een aantal medewerkers van de Afdeling voor Sociologie van de Universiteit heeft medegewerkt, is een uitgave van de Henriëta Szold Stichting voor Jeugdwerk.⁷⁾ Deze bundel bevat opstellen van sociologen en psychologen en is vooral gericht op het vraagstuk van de oriëntalide Joden; hun plotselinge overgang van een "primitievere" naar een meer "complexe" maatschappij. De psychologen onder de auteurs houden zich daarbij speciaal bezig met de problemen van opvoeding en de moeilijkheden in het leerproces.

In de tweede fase van onderzoeken viel ook de aandacht op een aantal andere probleemgebieden. Zo is te noemen een onderzoek naar de sociale differentiatie in de collectieve en coöperatieve nederzettingen. Zoals bekend, wordt in dergelijke nederzettingen gestreefd naar een volledige gelijkheid van alle leden. Onderzoek toonde echter aan, dat hier een tamelijk sterke en gecompliceerde differentiatie aanwezig is. Niet alleen het "beroep" (de boeren staan bovenaan, terwijl de administratieve posities veel lager worden gewaardeerd), maar ook het succes dat men in zijn beroep heeft, de mate waarin men zich conformeert aan het waardenstelsel van de gemeenschap, de actieve deelname aan de gezagsstructuur, "senioriteit" als groepslid, en land van herkomst (Russen en Polen staan b.v. veel hoger genoteerd dan Duitsers) blijken belangrijke "prestigemeters" te zijn.⁸⁾

Ook vinden onderzoeken plaats naar de beroepsmobiliteit en -stratificatie, bureaucratie, organisatie, werkverhoudingen en vakverenigingen. De meeste van deze projecten lopen nog en slechts van enkele zijn de resultaten in het Hebreeuws gepubliceerd. Publicatie van de belangrijkste uitkomsten in het Engels (een goede gewoonte, die door sociologen in andere kleine taalgebieden ook meer nagevolgd zou moeten worden) heeft t.a.v. deze onderzoeken nog niet plaats gehad.

Van de vele activiteiten van de Afdeling voor Sociologie moeten tenslotte nog genoemd worden de sociaal-historische onderzoeken van een van de medewerkers, Dr. J. Katz.

In het begin van dit artikel is opgemerkt, dat de onderzoekingen van de Afdeling een tweeledig doel hebben: praktisch en theoretisch. Over de praktische betekenis is van buitenaf moeilijk een oordeel te vellen. De theoretische betekenis van een aantal studies moet echter niet onderschat worden. Voortbouwend op bepaalde theoretische inzichten (o.a. van Parsons, Merton, Newcomb, Kingsley Davis) wordt door de kleine staf van de Afdeling voor Sociologie van de Hebreeuwse Universiteit hard gewerkt aan de verdieping van het vak.

J. E. ELLEMERS

- 1) *Report on Research Activities 1950—1955*. Department of Sociology. The Eliezer Kaplan School of Economics and Social Sciences — The Hebrew University (Jerusalem, n.y.)
Het rapport bevat een uitvoerige lijst van publicaties. In dit artikel zal alleen een aantal Engelse publicaties vermeld worden.
- 2) Zie b.v. S. N. Eisenstadt, *Absorption of Immigrants in Israel* (With special Reference tot Oriental Jews) (Jerusalem, 1951), dez., The Process of Absorption of New Immigrants in Israel, en Institutionalization of Immigrant Behaviour, in *Human Relations*, 5 (1952, no. 3 en 4), pp. 223—246, 373—395.
- 3) J. Ben-David, Report on the Research Project on Youth Movements in Israel, *Transactions of the Second World Congress of Sociology*, Vol. I (London 1954), pp. 90—95.
S. N. Eisenstadt, Youth Culture and Social Structure in Israel, *British Journal of Sociology*, 2 (June 1951), pp. 105—114.
- 4) S. N. Eisenstadt, The Research Project on Leadership, Mobility and Communication, *Transactions of the Second World Congress of Sociology*, Vol. I (London, 1954), pp. 106—109.
- 5) S. N. Eisenstadt, The Places of Elites and Primary Groups in the Process of Absorption of New Immigrants in Israel, *American Journal of Sociology*, 57 (Nov. 1951), pp. 222—231.
Dez., Reference Group Behaviour and Social Integration, *American Sociological Review*, 19 (April 1954), pp. 175—185.
Dez., Studies in Reference Group Behaviour. Reference Norms and the Social Structure, *Human Relations*, 7 (1954), pp. 191—216.
- 6) *The Absorption of Immigrants. A Comparative Study based mainly on the Jewish Community in Palestine and the State of Israel* (London, 1954).
- 7) *Between Past and Future. Essays and Studies on Aspects of Immigrant Absorption in Israel*, ed. by Carl Frankenstein (Jerusalem, 1953).
- 8) Y. Talmon-Garbier, Social Differentiation in Co-operative Communities, *British Journal of Sociology*, 3 (Dec. 1952), pp. 339—357. Vgl. ook Eva Rosenfeld, Social Stratification in a "Classless" Society, *American Sociological Review*, 16 (Dec. 1951), pp. 766—774. Een samenvatting van beide artikelen is aan te treffen in hoofdstuk III van G. Kuiper, *Opklimmen en dalen in beroep en samenleving* (Assen, 1954).